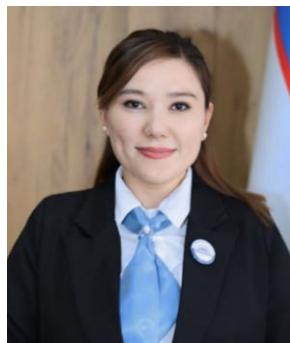

“DUNYONING ISHLARI” QISSASINING TARBIYAVIY AHAMIYATI

*Xudayberganova Diana Vladimirovna, Urganch davlat
pedagogika instituti talabasi*

EDUCATIONAL SIGNIFICANCE OF THE STORY “THE WORKS OF THE WORLD”

*Khudayberganova Diana Vladimirovna, student of Urgench State
Pedagogical Institute*

ВОСПИТАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ “ДУНЁНИНГ ИШЛАРИ”

*Худайберганова Диана Владимировна, студентка
Ургенчского государственного педагогического института*

<https://orcid.org/0009-0000-2398-1612>
 e-mail:
kudaybergenovadiana@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari” qissasidagi vatanga, onaga, aka-ukaga, umuman yer yuzidagi jamiki insoniyatga muhabbat, hurmat, e'tibor kabi tuyg'ularning inson tarbiyasidagi ahamiyati muhokama qilindi. Oila tarbiya o'chog'i, xususan ona — har tomonlama farzandi kamolotida, kelajagida muhim ahamiyat kasb etishi o'r ganildi.

Kalit so'zlar: tarbiya, oftob, aka-uka, ona, Ermon buva, Poshsha aya.

Abstract: This article discusses the importance of feelings such as love, respect, and attention to the homeland, mother, siblings, and all humanity on earth in human upbringing in the story “The Works of the World” by Otkir Hoshimov. It was studied that the family is the center of upbringing, and the mother in particular plays an important role in the all-round development and future of her child.

Keywords: upbringing, sunshine, siblings, mother, grandfather Ermon, mother Posha.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение таких чувств, как любовь, уважение, внимание к Родине, матери, братьям и человечеству в повести Уткира Хашимова «Дела мира» в воспитании человека. Семья является центром воспитания. В частности, было изучено, что мать играет важную роль в развитии и будущем своего ребенка во всех аспектах.

Ключевые слова: Образование, солнце, братья, мать, дедушка Эрмон, мать Постиша.

KIRISH

(ВВЕДЕНИЕ/INTRODUCTION). Dunyodagi eng ulug‘, eng buyuk zot deganda hammamizning ko‘z o‘ngimizda onamiz timsoli gavdalanadi. Ona bu tug‘ilganidan seni so‘zsiz tushunadigan, har qanday sharoitda qo‘llab-quvvatlaydigan inson. Uning eng katta burchi, maqsadi va vazifasi farzandiga to‘g‘ri tarbiya berish, halollik, mehribonlik kabi insoniy fazilatlarni shakllantirishdan iboratdir. Tarbiya shunday jarayonki, u insonning tashqi ko‘rinishi va ichki olamini bog‘lab turuvchi ko‘prik desak adashmagan bo‘lamiz. Chunki bu omil insonni bolalik chog‘idan fitratida shakllanib boradi shu boisdan, oilani tarbiya o‘chog‘i desak mubolag‘a bo‘lmaydi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining XIV bob, 76-moddasida: “Oila jamiyatning asosiy bo‘g‘inidir hamda u jamiyat va davlat muhofazasidadir...”[5.28] deya keltirilgani buning yaqqol misoli bo‘la oladi. Inson jamiyatning qaysi jabhasida bo‘lishidan qat‘i nazar, ta’lim va tarbiyaga ehtiyoj sezadi. Buni O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning “Insonparvarlik, ezhulik va bunyodkorlik — milliy g‘oyamizning poydevoridir” asarida quyidagicha izohlanishidan ham bilib olsak bo‘ladi: “Biz mafkura deganda, avvalo, fikr tarbiyasini, milliy va umuminsoniy qadriyatlar tarbiyasini tushunamiz”[6.6]. Zero, bu jarayon uzoq muddat davom qiladigan, hamisha muhim va ahamiyatlidir. Buning yaqqol dalili sifatida O‘zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti Islom Abdug‘aniyevich Karimov o‘zining “Yuksak ma’naviyat yengilmas kuch” asarida: “Inson qalbiga yo‘l avvalo ta’lim-tarbiyadan boshlanadi”[1.81] deya ta’kidlagan. Demak har bir yuksalishning zaminida shu ikki jumla, ya’ni ta’lim-tarbiya turadi. Inson nafaqat bolalikda tarbiyalanadi, balki hayot yo‘llarida ham asta tarbiyalanib, toblanib boraveradi. Buni O‘tkir Hoshimovning asarlarida ham uchratishimiz tabiiy. O‘zbek nasrida barakali va salmoqli ijod qilgan, o‘tgan asrning zabardast yozuvchilaridan biri bo‘lgan, “O‘zbekiston xalq yozuvchisi”, “Mehnat shahrati”, “Buyuk xizmatlari uchun” ordenlari bilan mukofotlangan adib O‘tkir Hoshimov Toshkent shahrining Do‘mbirobod mahallasida oddiy xizmatchi oilasida 1941-yil 5-avgustda tavallud topgan. Adibning bolalik davri II jahon urushi davriga to‘g‘ri kelganligi bois, ayni

o‘ynab-kuladigan davri qiyinchiliklar, muhtojliklar bilan o‘tgan. Uning “Cho‘l havosi”, “Bahor qaytmayd”, “Ikki karra ikki besh”, “Qalbingga quloq sol”, “Umr savdosi”, “Dunyoning ishlari” va yana ko‘plab qissalari mavjud. Shulardan “Dunyoning ishlari” qissasi avtobiografik asar tarzida yozilgan bo‘lib, adib undagi obrazlarni tanishi, faqat ba‘zilarining ismini o‘zgartirib yozganini aytib o‘tgan. O‘tkir Hoshimov o‘z ota-onasini quyidagicha ta’riflaydi: “Otamdan qattiq hayiqar edik. Otam biron marta ham tarsaki urgan emas. Otamni qattiq izzat qilishni onam o‘rgatgan...”[2.46]. Yozuvchining oilasidagi muhiti, olgan tarbiyani onasining otasiga qay darajada hurmat ko‘rsatib, uni farzandlarida shakllantirganidan ham bilib olsak bo‘ladi. Poshsha aya ularga har xil ertak, cho‘pchak, allalar aytib bergen kunlarini adib zavq-shavq bilan hikoya qilib bergen.

MUHOKAMA

(ОБСУЖДЕНИЕ/DISCUSSION). “Dunyoning ishlari” qissasi adib boshidan o‘tkazgan katta-kichik hikoyalardan iborat bo‘lib, uni o‘qiydigan kitobxon, mutolaa davomida beixtiyor hissiyotga, kezi kelganda kulib yoki aksincha ko‘z yoshiga g‘arq bo‘lishi aniq. Bilamizki, asardagi ko‘pgina hikoyalari ona bilan bog‘liq. Buni adib kitobning kirish qismida quyidagicha izohlab o‘tadi: “Dunyodagi hamma onalar farzandiga bo‘lgan munosabat bobida bir-biriga juda o‘xshaydi. Bas, shunday ekan, bu asar sizlarga bag‘ishlanadi, aziz Onajonlar!” [4.7]. Ya’ni asardagi har bir detal, har bir inson adibning oilasi, to‘g‘riroq‘i onasi bilan bog‘liq. Inson qancha umr ko‘rsa ham mushtiparining diydoriga to‘ymaydi. Aksincha, borligida qadriga yetmay, ba‘zan ko‘ngliga qaray olmay qoladi. Yozuvchi buni shu darajada sodda va tushunarli qilib yozganki, xoh u adabiyotshunos bo‘lsin, xoh u shifokor, jamiyatning qaysidir kasbi, lavozimi, mansabidan qat‘i nazar oson o‘qiladi va butun vujuduni junbushga keltiradi. Jumladan qissadan joy olgan, “Haqqush” hikoyasida onaizor farzandlari bir-biriga mehr-oqibatli, ahilinoq yashashi uchun ikkala qushning ayanchli qismatini aytib berish orqali o‘zining mehribon, oqila ayol ekanligini ham namoyon qilgan. “Ikki afsona” hikoyasida eng avvalo o‘zingda borini yaxshi ko‘rib qadrlashga o‘rgatilgan. U inson bo‘ladimi, narsa bo‘ladimi, joyga nisbatan bo‘ladimi, har birining ahamiyati keng ma’noda

tushuntirilgan. Agar sen hammasiga shukr qilib, borini e'zozlasang, undan ham yaxshisiga erisha olishing aniq deya uqtirilgan. Poshsha aya tarbiyani shunchaki sen buni qil, qilma deb emas, balki, hayotiy ibratli hikoyalar, qissalar orqali go'zal tarzda yetkazib bergen. Yaxshilikni beminnat qilishni oftobdan o'rganish kerakligini ham oqilona bayon qilgan. Onaizorning aytishicha oftob har kuni yer yuziga chiqqisi kelmay, yomon odamlarning borligidan nolinib tursa, Tangri uni ovutib, qanchalik ko'p nur sochsang, yomon odamlar shuncha kamayadi, deb farzandlarining qalbida oftobga qiyoslab tarbiya berishni oliymaqom uddalagan, desak adashmagan bo'lamiz. Modomiki, har bir ayol shunday tarbiya berishni oldiga maqsad qilib qo'ysa, yomon odamlar nafaqat kamayadi, balki, yaxshilik va vijdonlilik xislatlari butun yer yuzini egallab oladi. Asardagi "Ermon buvaning tilagi" hikoyasida tasvirlangan Habiba buvi, uning choli Ermon buva sodda, beg'ubor, qishloqning eng nuroni qariyalaridan biri bo'lib, farzand dog'ida umr kechirishiga qaramasdan, nuqlul yaxshi niyat bildiradi. Xalqimiz orasida "Qarisi bor uyning parisi bor" degan maqol aynan ularga tegishli desak, adashmagan bo'lamiz. Chunki ularning qizlarni "popuklar", o'g'il bolalarni "qoravoylar" deb erkalashlaridan ham o'zbek millati mentalitetidagi bolajonlikni ko'rishimiz tabiiy. Har gapirgan gapida osmonimiz musaffo, dasturxonlar to'la nozne'matlar bo'lishini yaratgandan iltijo qilib quyidagicha so'ragan: "Yurtimiz tinch bo'lsin, u dunyo-yu bu dunyo qirg'inbarot bo'lmasin..." [4.63] deb faqat yaxshi niyatda bo'lgan. U kishining kattaga ham, kichikka ham siz deb muloqot qilishi tarbiyaning oliy ko'rinishidir. Aytaman-u, o'yayman: onaning yosh-qarisi bo'ladimi? Mehrning yosh-qarisi bo'ladimi? Shafqatning-chi? Sadoqatning-chi? [4.10]. Asarning badiiy estetik qiymati balandligini, shu darajada yurakdan, qalbdan yozilganini, har bir kitobxon uni o'qishi bilan qalbida iliqlik, mehr-muhabbat, shafqat, ezzulik va yaxshilik kabi xislatlarning tug'yon urishidan ham buni bilib olishimiz mumkin.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ/CONCLUSION). O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" qissasi

qo'lma-qo'l bo'lishiga sabab bo'lgan mazkur hikoyachalardan, onani hurmat qilish bilan barobar insoniylik, go'zal fazilatlar umrimiz davomida oldimizdan chiqadigan har bir inson, vaziyat qaysidir ma'noda kamol topishimizga, o'sishimizga, rivojlanishimizga undashini ko'rishimiz mumkin. Asar haqida bir necha adiblar, professorlar o'zlarining qimmatli fikrlarini aytib o'tgan. Shulardan, O'zbekiston Qahramoni Ozod Sharafiddinov quyidagicha izohlagan: "Qissa kitobxonning tafakkuriga, ongigagina emas, histuyg'ulariga, qalbiga ham chuqur ta'sir ko'rsatgani uchun, uzoq vaqtlar uning eng qadrdon do'sti, hamrozi bo'lib qoladi" [3.255] deya xitob qiladi. Akademik A.Qayumov fikrlarini bunday bayon qilgan: "Dunyoda onalarni madh etuvchi, onalarni sharafovchi asarlar ko'p. "Dunyoning ishlari" kitobi shular orasida alohida ajralib turadi. Bu — o'zbek ayoli, o'zbek onasini hammaga ko'z-ko'z qila oladigan asardir" [3.257] deb asarning yuqori saviyada yozilganini va shuning uchun ham boshqa asarlardan ajralib turishini ta'kidlab o'tgan. Biz o'ylaymizki, bu asar bir necha asr davomida o'z qiymatini yuqori darajada saqlab qoladi. Qolaversa, kelajak avlodga har tomonlama Onani, Vatanni, oilani hurmat qilish kabi hislarni shu qissa orqali yetkazib berishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch .—Toshkent: Ma'naviyat, 2008. — 108 b.
2. Mirzayeva Z., Jalilov K. Umumiyo'rta ta'lim maktablarining 6-sinfi uchun darslik. —Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022. —224 b.
3. O'tkir Hoshimov. Dunyoning ishlari. —Toshkent: Meriyus, 2015. —271b.
4. O'tkir Hoshimov. Dunyoning ishlari. —Toshkent: Nurli dunyo nashriyot uyi, 2022. —223b.
5. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2023. —80 b.
6. Shavkat Mirziyoyev. Insonparvarlik, ezzulik va bunyodkorlik — milliy g'oyamizning poydevoridir. —Toshkent: Tasvir nashriyot uyi, 2021. —36 b. — Toshkent: Yangi nashr, 2019. — 143 b.